

УДК: 341.3

DOI <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2025.02.41>

ЗАХИСТ ПРАВ ДИТИНИ У ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ПРИНЦИПУ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ НАЙКРАЩИХ ІНТЕРЕСІВ ДИТИНИ

Міщук І.В.,

*кандидат юридичних наук, професорка,
професорка кафедри конституційного права та галузевих дисциплін
Навчально-наукового інституту права
Національного університету водного господарства та природокористування,
ORCID: 0000-0002-1491-161X
e-mail: i.v.mishchuk@nuwm.edu.ua*

Міщук І.В. Захист прав дитини у цивільному судочинстві через призму принципу забезпечення найкращих інтересів дитини.

Дана наукова стаття присвячена аналізу механізмів захисту прав дитини у цивільному судочинстві через призму принципу забезпечення найкращих інтересів дитини. Автор досліджує теоретичні підходи до цього принципу та його застосування у судових процесах, що стосуються сімейних спорів, визначення місця проживання дитини, опіки та піклування. У роботі розглядається вплив міжнародних правових актів на національну судову практику, а також виділено позиції Верховного Суду та Європейського суду з прав людини щодо застосування поняття «найкращі інтереси дитини» у справах про визначення місця проживання дитини.

Особливу увагу автор приділяє ролі органів опіки та піклування, зазначаючи, що без їхньої участі неможливо ухвалити обґрунтоване рішення у справах, що стосуються прав дитини. Верховний Суд наголошує на важливості їхнього залучення до процесу, оскільки саме ці органи здійснюють комплексний аналіз умов проживання дитини, її соціального оточення, а також емоційного стану, що є важливим для визначення її найкращих інтересів. Нехтування участю органів опіки може призвести до ухвалення необґрунтованих рішень, що не відображають реальних потреб дитини, створюючи ризики для її благополуччя.

У статті також розглядається концепція спільної опіки, широко застосовувана в європейських країнах. Вона передбачає спільне прийняття рішень щодо виховання дитини та чергування її місця проживання між батьками. Автор аналізує переваги та ризики впровадження цієї моделі в Україні, наголошуючи на необхідності детального законодавчого врегулювання та розвитку механізмів співпраці між батьками для забезпечення стабільності в житті дитини. Окремо зазначено, що спільна опіка може стати ефективним інструментом захисту прав дитини, якщо забезпечена належна правова база.

У підсумку автор робить висновок, що ефективний захист прав дитини можливий лише за умови послідовного впровадження принципу її найкращих інтересів на всіх етапах судового процесу. Важливо, щоб зміни в судовій практиці були спрямовані на посилення захисту прав дітей і недопущення ситуацій, коли дитина стає заручником конфліктів між батьками, адже саме діти є однією з найбільш вразливих категорій суспільства.

Ключові слова: захист прав дитини, цивільне судочинство, принцип найкращих інтересів дитини, сімейні спори, опіка та піклування.

Mishchuk I.V. Protection of children's rights in civil proceedings through the prism of the principle of ensuring the best interests of the child.

This scientific article is devoted to the analysis of mechanisms for protecting children's rights in civil proceedings through the prism of the principle of ensuring the best interests of the child. The author explores theoretical approaches to this principle and its application in legal proceedings concerning family disputes, determining the place of residence of the child, custody and guardianship. The work examines the influence of international legal acts on national judicial practice, and also highlights the positions of the Supreme Court and the European Court of Human Rights on the application of the concept of «best interests of the child» in cases of determining the place of residence of the child. The author pays special attention to the role of guardianship and guardianship authorities, noting that without their participation it is impossible to make a reasoned decision in cases concerning the rights of the child. The Supreme Court emphasizes the importance of their involvement in the process, since

it is these authorities that carry out a comprehensive analysis of the living conditions of the child, his social environment, as well as his emotional state, which is important for determining his best interests. Neglecting the participation of guardianship authorities can lead to the adoption of unfounded decisions that do not reflect the real needs of the child, creating risks to his well-being.

The article also examines the concept of joint custody, widely used in European countries. It involves joint decision-making regarding the upbringing of the child and the rotation of his place of residence between the parents. The author analyzes the advantages and risks of implementing this model in Ukraine, emphasizing the need for detailed legislative regulation and the development of mechanisms for cooperation between parents to ensure stability in the child's life. It is separately noted that joint custody can become an effective tool for protecting the rights of the child if an appropriate legal framework is provided.

In conclusion, the author concludes that effective protection of the rights of the child is possible only if the principle of his best interests is consistently implemented at all stages of the judicial process. It is important that changes in judicial practice are aimed at strengthening the protection of children's rights and preventing situations when a child becomes a hostage to conflicts between parents, because children are one of the most vulnerable categories of society.

Key words: guardianship and trusteeship bodies, adoption, protection of children's rights, family disputes.

Постановка проблеми. Захист прав дитини у цивільному судочинстві є важливим напрямом правозастосовної діяльності, оскільки рішення, ухвалені судами у сімейних спорах, можуть мати довготривалий вплив на життя дитини. Принцип найкращих інтересів дитини закріплений у національному законодавстві та міжнародних актах, проте його застосування на практиці супроводжується низкою труднощів, зокрема відсутністю єдиних критеріїв його визначення.

У сімейних спорах, таких як визначення місця проживання дитини, позбавлення батьківських прав чи встановлення опіки, суди нерідко керуються формальними факторами, такими як матеріальне становище батьків або їхні юридичні права, тоді як соціально-психологічні аспекти можуть залишатися поза належною увагою. Водночас, практика Європейського суду з прав людини містить чіткі орієнтири щодо врахування найкращих інтересів дитини, але їхнє впровадження у національну судову систему досі залишається проблемним.

Роль органів опіки та піклування у процесі забезпечення прав дитини є значною, адже вони мають надавати суду інформацію про життєві обставини дитини та її зв'язки з батьками чи іншими опікунами. Проте на практиці їхні висновки не завжди є достатньо обґрунтованими, що може впливати на об'єктивність судових рішень.

Таким чином, проблема забезпечення найкращих інтересів дитини у цивільному судочинстві залишається актуальною та потребує подальшого дослідження. Аналіз судової практики, удосконалення підходів до визначення потреб дитини та запровадження чітких механізмів їх урахування у сімейних спорах сприятимуть більш ефективному захисту прав дитини.

Мета дослідження – комплексне узагальнення досліджень та судової практики щодо захисту прав дитини у цивільному судочинстві через призму принципу забезпечення її найкращих інтересів, а також виявлення проблем, пов'язаних із його застосування. Дослідження спрямоване на визначення критеріїв оцінки найкращих інтересів дитини у сімейних спорах, які можуть бути використані практиками у подальших справах щодо визначення місця проживання, позбавлення батьківських прав, встановлення опіки та піклування.

Окрему увагу приділено аналізу судової практики та ролі органів опіки та піклування у процесі прийняття рішень, що стосуються дітей. Метою є також розробка пропозицій щодо вдосконалення правозастосовної діяльності, які сприятимуть ефективнішому дотриманню принципу найкращих інтересів дитини в цивільному судочинстві.

Стан опрацювання проблематики. Питання захисту прав дитини у цивільному судочинстві та застосування принципу найкращих інтересів дитини є предметом численних наукових досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених. Воно розглядається у контексті сімейного, цивільного та міжнародного права, а також у межах судової практики, що свідчить про його актуальність та значний вплив на правозастосовну діяльність.

Зміст принципу «врахування найкращих інтересів дитини» у сучасній правовій доктрині, як слушно зазначає Кирильчук І.А., є багатограним і включає кілька важливих аспектів, які справді мають визначальне значення у сфері сімейного права. Передусім важливо враховувати відношення самої дитини до ситуації, що склалася, адже дитина не є пасивним об'єктом правової опіки, а суб'єктом зі своїм власним баченням, емоціями, переживаннями та правом висловлювати свою думку. Особливо важливим у цьому контексті є те, що врахування позиції дитини має здійснювати-

ся з урахуванням її віку, рівня розумового та психічного розвитку, адже очевидно, що сприйняття дитиною певних подій змінюється залежно від її вікових особливостей [1]ю

Абсолютно закономірним видається також акцент на перевазі близьких родичів у вирішенні питань, що стосуються дитини. Сімейне оточення, в якому дитина виховувалася, особливо якщо це батьки, дідусі, бабусі або рідні брати й сестри, як правило, є найбільш природним і сприятливим для її подальшого розвитку. Це відповідає не лише загальноприйнятим морально-етичним нормам, а й численним дослідженням, які підтверджують, що збереження родинних зв'язків позитивно впливає на емоційний стан та соціальну адаптацію дитини [1].

Не менш важливим є дотримання засад рівності у реалізації прав дитини, що, безперечно, слід розуміти не лише у контексті гендерної рівності, а й у ширшому аспекті – рівного доступу до можливостей для розвитку, освіти, соціального забезпечення. Забезпечення найкращих матеріальних умов, культурно-виховного середовища та освітніх можливостей – це також ключові елементи найкращих інтересів дитини, оскільки саме ці фактори формують її майбутнє.

Загалом погоджуюся з тим, що сучасне розуміння цього принципу є надзвичайно глибоким і охоплює не лише юридичний, а й психологічний, соціальний та етичний виміри.

А ось інший практикуючий український юрист М. Корнієнко звертає увагу на важливість практики ЄСПЛ у визначенні змісту принципу «врахування найкращих інтересів дитини» [2]. Його аргументація є надзвичайно актуальною, особливо в контексті євроінтеграційних процесів, адже для України практика Європейського суду з прав людини слугує не лише орієнтиром для національного правозастосування, а й інструментом узгодження вітчизняної правової системи із загальноєвропейськими стандартами.

Як слушно зазначає Корнієнко, відсутність чіткого нормативного визначення поняття «найкращі інтереси дитини» зумовлює необхідність його тлумачення судами, які розглядають сімейні спори. При цьому ключову роль у такому процесі відіграє практика ЄСПЛ, що виробила досить широкий підхід до розуміння цього поняття [2]. Водночас, важливою особливістю підходу Європейського суду є те, що він залишає національним судам свободу розсуду при встановленні того, що саме в конкретному випадку відповідатиме найкращим інтересам дитини. Це означає, що суди мають враховувати всі обставини справи, індивідуальні потреби дитини, її сімейне оточення та соціальний контекст.

Погоджуюся з тим, що такий підхід є не лише обґрунтованим, а й необхідним для ефективного захисту прав дітей. Гнучкість судового розсуду у таких питаннях дозволяє уникати формального застосування норм і натомість зосереджуватися на досягненні реального блага для дитини. Водночас практика ЄСПЛ є важливим орієнтиром, що допомагає національним судам забезпечити баланс між свободою розсуду та дотриманням загальних правових стандартів у сфері сімейного права.

Загалом, наукові дослідження підтверджують необхідність удосконалення правових механізмів захисту прав дитини у цивільному судочинстві. Подальший аналіз судової практики та законодавчих норм дозволить сформулювати більш чіткі підходи до реалізації принципу найкращих інтересів дитини, що сприятиме ефективнішому захисту її прав у судових процесах.

Виклад основного матеріалу. Принцип забезпечення найкращих інтересів дитини є базовим у сфері сімейного права, що охоплює численні аспекти захисту прав дитини в рамках цивільного судочинства. Його застосування зобов'язує органи правосуддя розглядати кожну справу, що стосується дитини, з урахуванням її особистих потреб, фізичного та психологічного благополуччя, а також майбутніх перспектив розвитку. Так, відповідно до ст. 3 Конвенції ООН про права дитини 1989 року в усіх діях щодо дітей незалежно від того, здійснюються вони державними чи приватними установами, що займаються питаннями соціального забезпечення, судами, адміністративними чи законодавчими органами, першочергова увага приділяється якнайкращому забезпеченню інтересів дитини [3]. Принцип «найкращих інтересів дитини» закріплений не лише в Конвенції про права дитини 1989 року, а й у низці інших міжнародних документів. Зокрема, він відображений у Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, а також у Конвенції про цивільно-правові аспекти міжнародного викрадення дітей 1980 року. Важливу роль цей принцип відіграє і в Конвенції про захист дітей та співробітництво в галузі міжнародного усиновлення 1993 року, а також у Конвенції 1996 року, що регулює питання юрисдикції, застосовного права, визнання, виконання та співробітництва у сфері батьківської відповідальності та заходів щодо захисту дітей.

Одним із найважливіших та найскладніших аспектів для захисту прав та інтересів дитини є питання визначення її місця проживання у разі розлучення батьків. Законодавчо передбачено, що основним критерієм у таких справах є забезпечення найкращих інтересів дитини, однак суди часто зіштовхуються з труднощами в оцінці того, яке середовище буде більш сприятливим для її розвитку. О.В. Губанова, аналізуючи категорію «the best interests of the child» («найкраще забезпечення

прав дитини»), акцентує увагу на її значенні крізь призму конституційно-правового та міжнародно-правового регулювання. Вона слушно зауважує, що це поняття закладає основу для судового захисту прав дитини, виходячи з принципу рівності. Важливість цього підходу є беззаперечною, адже рівність у правах дітей означає не лише формальну рівність перед законом та судом, а й необхідність врахування особливого правового статусу дітей як вразливої категорії населення [4].

Саме тому, як підкреслює Губанова, принцип рівності у цьому контексті передбачає не тільки рівний доступ дітей до реалізації своїх прав, а й необхідність диференційованого підходу до їх правового захисту. Це означає, що враховуючи вікові, фізичні, психологічні та соціальні особливості дітей, правозастосовні органи, зокрема суди, мають застосовувати механізми так званої позитивної дискримінації. Такий підхід є цілком виправданим, оскільки вразливий стан дитини вимагає додаткових гарантій та спеціальних заходів правового захисту, які сприятимуть її найкращому розвитку та захисту її інтересів.

Безумовно, погоджуюся з тим, що у судовій практиці врахування цього принципу має бути послідовним і чітко визначеним. Судові рішення у справах щодо прав дітей не можуть базуватися виключно на формальній рівності без урахування специфіки дитячого розвитку та потреб дитини. Саме тому принцип позитивної дискримінації не лише узгоджується з загальною концепцією рівності, а й є її логічним продовженням у контексті правового захисту дітей.

Важливою для нашого розуміння є правова позиція Верховного Суду щодо визначення місця проживання дитини, яка базується на концепції пріоритетності її інтересів перед правами батьків. Суд зазначає, що рівність прав батьків на виховання є похідною від прав та інтересів самої дитини, а отже, у кожному конкретному випадку визначальним має бути саме благо дитини, а не формальний баланс прав між її батьками [5].

Підтвердженням такого підходу є постанова ВС у справі № 587/2134/17, у якій розглядався позов про встановлення місця проживання малолітньої дитини. Суди першої та апеляційної інстанцій ухвалили рішення на користь матері, виходячи з реальних умов життя дитини та її потреб. Верховний Суд, переглядаючи рішення, підтримав висновки нижчих інстанцій, наголосивши, що визначення місця проживання дитини має ґрунтуватися на об'єктивних факторах, серед яких сталі соціальні зв'язки, місце навчання, психологічний стан, здоров'я дитини, а також особисті якості батьків та їх здатність забезпечити дитині належні умови для розвитку [5].

Суд також послався на практику ЄСПЛ, яка встановлює два ключові критерії при визначенні інтересів дитини: необхідність збереження сімейних зв'язків (за винятком випадків, коли сімейне середовище є явно неблагополучним) та забезпечення стабільного, безпечного простору для її розвитку. У цьому випадку враховувалися матеріальне становище батька, наявність у нього судимості, психологічний комфорт дитини та її прихильність до матері. Верховний Суд підтвердив, що рівність прав батьків не може розглядатися ізольовано від обставин життя дитини. Саме її благополуччя та гармонійний розвиток є пріоритетом, що визначає рішення судів у таких справах.

Не можливо не відмітити міжнародну практику, зокрема Європейського суду з прав людини, яка свідчить про необхідність відмови від усталених презумпцій щодо визначення місця проживання дитини. Зокрема, сучасний підхід передбачає, що таке рішення має ґрунтуватися на об'єктивному аналізі найкращих інтересів дитини, а не на гендерних стереотипах щодо ролей батьків.

Одним із ключових рішень ЄСПЛ у цій сфері є справа **«М.С. проти України»** (№ 2091/13), у якій Суд визнав порушення статті 8 Конвенції та підкреслив, що найкращі інтереси дитини повинні мати перевагу над інтересами будь-якого з батьків. Суд консолідував попередньо сформульовані принципи, згідно з якими визначення найкращих інтересів дитини потребує комплексного аналізу всіх чинників, що можуть впливати на її добробут, а також дотримання принципу справедливості у судовому процесі [6].

ЄСПЛ зазначив, що у сучасному міжнародному праві існує загальновизнаний підхід, відповідно до якого в будь-яких судових рішеннях щодо дітей першочергове значення повинні мати саме їхні інтереси. Водночас Суд акцентував увагу на тому, що принцип рівності батьків у вихованні дитини не допускає автоматичної переваги матері у питаннях опіки. Така презумпція, яка ще донедавна мала місце у деяких юрисдикціях, не відповідає ані сучасним стандартам Ради Європи, ані практиці ЄСПЛ, ані принципам рівноправності, закріпленим у міжнародних правових актах [6].

У своїх висновках Суд наголосив, що будь-які рішення щодо місця проживання дитини мають прийматися безвідносно до статі батьків. Це узгоджується з позицією Ради Європи, яка неодноразово звертала увагу на необхідність подолання гендерних стереотипів у сфері сімейного права. Зокрема, у Постанові 2079 (2015) Парламентська Асамблея Ради Європи закликала до "подолання гендерних стереотипів щодо ролей, які приписуються жінкам і чоловікам у сім'ї як відображення соціологічних змін, що відбулися впродовж останніх п'ятдесяти років з огляду на організацію приватної сфери і сім'ї" [7].

Можна стверджувати, що сучасний підхід до вирішення спорів про визначення місця проживання дитини ґрунтується на принципі першочерговості її інтересів, що виключає можливість формального підходу або автоматичного надання переваги одному з батьків. Ключовим критерієм у таких справах є забезпечення гармонійного розвитку дитини, що вимагає всебічного аналізу її соціального оточення, психологічного стану та рівня забезпеченості основних потреб.

Т. Томляк, аналізуючи практику Європейського суду з прав людини, визначає фундаментальні підходи до захисту прав дітей, які мають бути враховані у судовій практиці для забезпечення їхніх найкращих інтересів:

1. **Визначення місця проживання дитини** має відбуватися з урахуванням необхідності збереження її зв'язків із сім'єю. Однак це можливо лише за умови, що такі зв'язки створюють безпечне та сприятливе середовище для гармонійного розвитку дитини. Таким чином, сам факт родинного зв'язку не є абсолютною підставою для визначення місця проживання, якщо він не сприяє благополуччю дитини.

2. **Сімейний контакт між батьками і дітьми** є невід'ємною частиною щасливого сімейного життя та одним із ключових аспектів забезпечення найкращих інтересів дитини. Будь-які обмеження у спілкуванні з одним із батьків можуть мати місце лише у випадках, коли вони обґрунтовані та відповідають нагальній соціальній потребі, наприклад, якщо контакт може зашкодити дитині.

3. **Право біологічної матері на контакти з дитиною** у справах про встановлення опіки та піклування є гарантованим елементом захисту її прав. Позбавлення матері можливості підтримувати зв'язок із дитиною без достатніх правових підстав суперечить принципу забезпечення найкращих інтересів дитини, адже спілкування з рідною матір'ю, як правило, є важливим для її емоційного розвитку.

4. **Свобода розсуду національних судів у справах про батьківство** не може суперечити пріоритету забезпечення інтересів дитини. Це означає, що судові органи повинні приймати рішення, виходячи з її потреб, а не керуючись формальними юридичними нормами чи інтересами інших осіб.

5. **Позбавлення батьківських прав** є крайньою мірою, яка не може ґрунтуватися на особистих інтересах опікунів чи батьків. У таких справах визначальним критерієм має бути лише добробут дитини, її безпека та можливість отримати належне виховання і догляд [8].

У вирішенні спорів щодо місця проживання дитини ключову роль відіграє участь органів опіки та піклування, що є обов'язковою умовою для ухвалення судового рішення. Верховний Суд наголошує, що рішення про розірвання шлюбу саме по собі не може слугувати підставою для визначення місця проживання дитини, якщо у процесі не було залучено відповідні органи, які здійснюють контроль за дотриманням її прав.

Прикладом важливості участі органів опіки для вирішення питання місця проживання дитини є постанова ВС у справі № 346/2322/15-ц від 25 квітня 2018 року. У цій справі позивач звернувся із позовом про визначення місця проживання дитини з батьком, проте суди першої та апеляційної інстанцій відмовили у задоволенні позову, спираючись на рішення про розірвання шлюбу, ухвалене Коломийським міськрайонним судом ще у 2015 році. Це рішення передбачало, що дитина залишатиметься з матір'ю, однак воно було ухвалене без участі органів опіки та піклування, без дослідження реальних умов проживання дитини та без врахування можливих змін у її житті [9].

Верховний Суд критично оцінив підхід судів нижчих інстанцій, підкресливши, що питання визначення місця проживання дитини потребує ретельного аналізу всіх обставин, зокрема висновків органів опіки щодо умов проживання у кожного з батьків. У цій справі було представлено два суперечливі висновки: один орган опіки рекомендував визначити місце проживання дитини з батьком, інший – із матір'ю. Проте суди не здійснили системного аналізу цих висновків, не дослідили матеріальне становище обох батьків, рівень забезпечення дитини, її психологічний комфорт, а також інші чинники, що мають істотне значення для ухвалення обґрунтованого рішення.

Можна констатувати, що Верховний Суд підтвердив участь органів опіки та піклування у таких справах є не просто формальністю, а необхідною гарантією дотримання найкращих інтересів дитини. Без належного висновку цих органів рішення суду щодо місця проживання дитини не може вважатися повноцінним і обґрунтованим. Відповідно, під час вирішення таких справ суди зобов'язані не лише залучати органи опіки, а й детально аналізувати їхні висновки у поєднанні з іншими доказами, що відображають реальний стан справ.

Продовжуючи тему найкращих інтересів дитини, не можливо не зупинитися на думці судді Верховного Суду Євген Синельников, який звернув увагу на те, що в багатьох європейських країнах активно застосовується концепція спільної опіки, яка передбачає або спільне прийняття рішень щодо виховання дитини (легальна опіка), або по чергове проживання з кожним із батьків (фізична опіка). В Україні ж судова практика здебільшого базується на визначенні постійного місця прожи-

вання дитини з одним із батьків, тоді як іншому надається право доступу. Це зумовлює необхідність обговорення доцільності впровадження спільної опіки з урахуванням найкращих інтересів дитини [10].

З одного боку, спільна опіка може мати позитивний вплив, оскільки сприяє збереженню стійких емоційних зв'язків дитини з обома батьками. Вона дозволяє уникнути відчуження одного з батьків, забезпечує рівномірний розподіл відповідальності за виховання та може сприяти зменшенню конфліктів. Крім того, така модель узгоджується з європейськими підходами до захисту прав дитини, де пріоритет надається рівноправній участі обох батьків у її житті.

Водночас існують об'єктивні труднощі, які можуть ускладнити впровадження цього підходу в Україні. Передусім, спільна опіка потребує конструктивної співпраці між батьками, а це не завжди можливо, особливо у випадках конфліктних розлучень. Окрім того, часті зміни місця проживання можуть впливати на психологічний комфорт дитини, її навчання та соціальне оточення. Також варто враховувати, що українське законодавство поки що не містить детальної регламентації цієї моделі, що може спричинити проблеми у судовій практиці.

Тому запровадження спільної опіки в Україні потребує зваженого підходу. У випадках, коли батьки здатні конструктивно співпрацювати, цей формат може бути ефективним і сприяти гармонійному розвитку дитини. Однак у ситуаціях високого рівня конфліктності або інших несприятливих умов пріоритетним залишається забезпечення стабільного та безпечного середовища для дитини, навіть якщо це означає проживання з одним із батьків за умови збереження контактів з іншим.

Висновки. Ефективний захист прав дитини в цивільному судочинстві можливий лише за умови суворого дотримання принципу забезпечення її найкращих інтересів на всіх етапах судового процесу. Для цього важливо чітко визначити інтереси дитини та забезпечити належну юридичну та соціальну підтримку, щоб створити умови для максимально об'єктивного прийняття рішень. У цьому контексті важливу роль відіграють органи опіки та піклування, які повинні брати активну участь у визначенні місця проживання дитини. Їхні висновки та рекомендації сприяють формуванню реалістичного уявлення про умови життя дитини, що дозволяє суду приймати збалансовані рішення.

Перехід до концепції спільної опіки, що широко використовується в міжнародній практиці, є доцільним для України, оскільки вона дозволяє зберегти контакти дитини з обома батьками, що відповідає її найкращим інтересам. Хоча реалізація цієї концепції може бути складною на початкових етапах, згодом такі труднощі можуть бути подолані завдяки відповідним підходам у правозастосуванні. З огляду на зміни, що відбуваються в міжнародній практиці, Україна має потенціал впровадити ці новації, що сприятиме вдосконаленню сімейного законодавства.

Важливим є також вдосконалення судової практики та правозастосування у сфері сімейного права в Україні. Для цього необхідно створити систему інтегрованого захисту прав дитини, яка включатиме ефективну співпрацю між судовими органами, соціальними службами, громадськими організаціями та експертами. Це дозволить значно підвищити рівень правової визначеності та посилити захист прав дитини.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кирильчук І.А. Принцип найкращого врахування інтересів дитини при визначенні місця її проживання у судовому порядку. *Вчені Записки Таврійського Національного університету імені В.І. Вернадського*. Серія Юридичні науки. 2023. Т. 34(73), № 1. С. 13–19. URL: <https://doi.org/10.32782/TNU-2707-0581/2023.1/03>.
2. Корнієнко М.К. Принцип дотримання найкращих інтересів дитини та його застосування у цивільному судочинстві України. *Юридичний вісник*. Одеса: Гельветика 2020. № 1. С. 398–404. URL: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i1.1661>.
3. Конвенція про права дитини: Конвенція Орг. Об'єдн. Націй від 20.11.1989: станом на 16 листоп. 2023 р. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_021#Text.
4. Губанова О.В. Найкраще забезпечення інтересів дитини як принцип визначення місця її проживання. *Форум Права*. 2020. № 62(3). С. 18–28. URL: <http://doi.org/10.5281/zenodo.3883839>.
5. Постанова КЦС ВС суду № 587/2134/17 від 21.05.2020. URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/89509365>.
6. Справа «М.С. проти України» (заява № 2091/13),. рішення від 11.07.2017. URL: <https://jurfem.com.ua/wp-content/uploads/2021/01/М.С.-проти-України-огляд-рішень-ЄСПЛ-Юр-Фем.pdf>.
7. Постанова Парламентської Асамблеї Ради Європи № 2079 (2015) щодо «Рівності і спільної батьківської відповідальності: роль батька» URL: <https://assembly.coe.int/nw/xml/XRef/Xref-XML2HTML-EN.asp?fileid=22220>.

8. Томляк Т.С. Принцип забезпечення найкращих інтересів дитини у практиці Європейського суду з прав людини. *Публічне право*. 2022. № 1 (45). С. 109–119. URL: <https://doi.org/10.32782/2306-9082/2022-45-11>.
9. Постанова Верховного Суду від 25 квітня 2018 року у справі № 344/2561/16-ц (провадження № 61-12422св18). URL: <https://reyestr.court.gov.ua/Review/73770505>.
10. В усіх рішеннях щодо дітей забезпечення найкращих інтересів дитини повинне мати першочергове значення. ВЕРХОВНИЙ СУД. URL: <https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/1329749/>.